

Kennis over populieren is verdwenen

Patrick Jansen (Probos) pleidooi voor de populier

Vanaf de jaren zestig is de populier bij bosbeheerders en stedelijke groenplanologen van de radar aan het verdwijnen. Voor gemeenten vormt de bosreus inmiddels een heet hangijzer door ruimte-, tijd- en geldgebrek. Bosbouwingenieur Patrick Jansen strijdt met stichting Probos voor meer populieren. Kan de boom ooit weer hoge ogen gooien in Nederland, of is hij zijn plekje op onze bodem kwijt? Jansen: "Mensen hebben te veel vooroordelen en weten vaak niet dat de populier langer leeft dan een mens, in een handomdraai is gesnoeid en een hoop biodiversiteit biedt."

Auteur: Karlijn Raats

De snelgroeïende populier lijkt de schijn inmiddels goed tegen zich te hebben bij gemeenten en verdwijnt steeds meer uit de openbare ruimte alsmede het Nederlandse landschap. Niet alleen heeft dat zijn beslag op het landschapsbeeld, ook moeten aardig wat vogels, insecten en paddestoelen door de terugloop van het populieren aantal de wijk nemen naar gebieden verderop. Straten, lanen en gebouwen zullen 'peppel' (dialectverbastering van 'populier', KR) in hun naam dragen zonder dat er ook maar zo'n boom in de buurt te bespeuren valt: culturele vergane glorie dreigt. Tot slot betalen boomverzorgers aan houtverwijdering bij boomkap, terwijl de populier als houtproducent vroeger juist toch een aardige duit in het zakje deed. Zijn gekapte neefjes en nichtjes kosten alleen maar geld. Laat Nederland-bomenland hier kansen liggen?

Verve

Gemeentelijke boombeheerders zijn het er evenwel allemaal over eens: de populier neemt te veel Lebensraum in de openbare ruimte, vraagt te veel snoeiuren en is riskant door zijn houtrot en takbreuk. Patrick Jansen wil de boom op zijn merites beoordelen en doet dat met verve. Hij is directeur van bosbouwstichting Probos, die naast het geven van bosbouwadvies ook probeert het populierengetal op te krikken. Halverwege de jaren zestig zag het kenniscentrum het levenslicht, toen de toenmalige Probos-directeur populierverkoopcijfers zag van de Nederlandse

Algemene Keuringsdienst voor Bloemisterij- en Boomkwekerijgewassen (NAKB). Hij beseftte dat de boom in zwaar weer verkeerde en besloot gaten te dichten met promotie en projectontwikkeling voor de boom. Dat lukte aardig, eind jaren zestig, begin zeventig gingen gemeentes over tot het opvullen van hun nieuwbouwwijken met populieren. Maar rond de millenniumwisseling rinkelde de alarmbel wederom in huize Probos: de populier leek voor de tweede keer afgeserveerd te worden. In 2001 kwam Probos dan ook weer in actie voor de boom, ditmaal onder aanvoering van Patrick Jansen, specialist in hout en bosbouw. "Deze boom speelt een belangrijke historische, culturele, ecologische en landschapsrol", pleit de bosbouwingenieur. "Veel mensen onderschatten die door gebrek aan vakkennis."

Verloren gegane kennis

Ingenieursbureaus die bomen een plekje wijzen, hebben een verkeerde insteek, vindt Jansen: "Het moet verdorie niet mooi zijn, het moet op de goede plek staan. Maar bij alle partijen rond boomaanplant is gebrek aan vakkennis, de reden voor onze Actie Populierenland in 2001. Het laatste echte vakboek over populieren, overigens geschreven door Probos, komt notabene uit 1976. Dat boek is allang niet meer verkrijgbaar, dus ik vind het op zich niet vreemd dat vakkennis verdwijnt." Was die kennis vroeger ook niet vanzelfsprekender? Vaders en grootvaders wisten waarschijnlijk wel hoe en waar je een populier

moest aanplanten. Jansen: "De mens is steeds verder weg komen te staan van de natuur en van alles wat groeit en bloeit. In de jaren zestig wist de gemiddelde Nederlander veel meer van populieren dan op dit moment. Alhoewel die ook fouten maakte, want de populieren die nu verkeerd staan, zijn toen geplant. Maar de afgenomen kennis van toen is alleen maar verder verminderd. Natuurlijk weten sommigen er veel van, maar te vaak gaat het fout. Een ander goed voorbeeld van gebrek aan vakkennis is de eik. Die is zowat heilig verklaard en zie je op de vreemdste plaatsen staan."

Rond de millenniumwisseling ging de alarmbel: de populier leek voor de tweede keer afserveerd te worden.

Verontwaardigd

Dat gebrek aan vakkennis moet een aardige frustratie zijn voor de buitenwacht aan populierendeskundigen. Zij zien de kop van hun lievelingetjes rollen omdat hun planters wellicht niet altijd goed nadachten over een goede standplaats. Jansen: "Bij elke boom moet je bekijken waar je hem wel of niet kunt neerzetten en bij iedere plek moet je bekijken welke boom daar het beste bij past. De populier heeft een slecht imago, maar dat heeft niets met de boom te maken, eerder met hoe mensen hem inzetten." Hij zwaait zijn armen uit en somt verontwaardigd op: "Geef hem de ruimte, anders kwijnt hij weg en moeten verzorgers inderdaad tot kap overgaan, zet hem niet te dicht op asfalt, zet geen vrouwelijke klonen in woonwijken, want hun pluizen zijn vervelend en zet hem in een vocht- en voedselrijke bodem. Nu denken mensen vaak simpelweg: 'welke boom staat hier mooi?' Of: 'Hm, ik wil een eik planten en... O, dat gaan we daar doen!', terwijl ze eerst zouden moeten kijken of de plek geschikt is." Hij vertelt over een plek met drie rijen populieren waarover hij verzorgingsadvies moest geven: "De gemeente investeerde in snoeien om de matige vitaliteit van de bomen een boost te geven. Ik zei dat de middelste rij eigenlijk gewoon weg moest. Ze waren te dicht op elkaar gezet. Snoeien is dan water naar de zee dragen. Populieren hebben tenminste

acht tot tien meter afstand nodig onderling, want ze hebben vooral een grote kroon aan de buitenkant. Als mensen de eigenschappen van een boom beter zouden kennen en daar op in konden spelen, zou zo'n boom door ruimtegebrek niet weg hoeven."

Wijt Jansen dan alle problemen met de populier aan verkeerde standplaatsen? "Nee, er is ook gewoon veel minder aanplant door zijn slechte imago", vertelt hij. "In de hoogtijdagen van de populier werden er tussen de 600 duizend en de miljoen populieren geplant per jaar. Onlangs kwamen we uit op 38 duizend. Er komt dus maar een heel klein percentage terug van de gekapte populier. Zeker in de stedelijke omgeving verdwijnt hij."

V(oor)oordelen

Het slechte imago en de ergo teruggelopen aanplant berust volgens Jansen op de vooroordelen die heersen over populieren. Klacht is niet alleen dat ze teveel ruimte innemen en stoepen opdrukken, ook zouden ze tijd roven bij het snoeien en kappen en daardoor duur zijn. Jansen onderschrijft zowel het stoep- als kapprobleem: "Op het moment dat je hem kapt, is hij zo groot dat je een kraan nodig hebt. Dat is duur. Je kunt hem eenmaal niet laten vallen, tenzij je veertig meter valruimte hebt, of kosten raamt voor het afzagen van de top met een hoogwerker. Maar dat is niet gangbaar binnen gemeentelijk gebied. Bovendien groeit hij berensnel en omdat hij een vlakwortelaar is, drukt hij wegdek op. Hij is de formule een van de

bomen, alles gaat sneller en heftiger."

Een treetje hoger dan de gemeenten zijn ze ook niet zo happig meer op de populier. Zowel in Nederland als bij de zuiderburen lijken de ecologische hoofdstructuren de populier de nek om te willen draaien. Zij vinden dat hij niet langer natuurwaarde bezit, met name omdat hij te weinig natuurlijke verjonging zou hebben. Jansen verzucht: "Er zijn gewoon teveel vooroordelen. De populier draagt helemaal geen schuld, de mens draagt schuld."

"Hij groeit berensnel en omdat hij een vlakwortelaar is, drukt hij het wegdek op."

Soms lijkt de negativiteit rond de boom zelfs door te sijpelen tot op het niveau van kleinmenselijk leed: de populier zou teveel lawaai maken. Jansen: "De bladeren zijn wat stijf en als het waait, wrijft dat tegen elkaar aan. Sommige mensen kunnen er niet door slapen. Wat mensen allemaal wel niet bedenken om een boom weg te krijgen. Ikzelf vind dat geruis bij harde wind fantastisch. Ook vragen mensen me wel eens of een populier niet weg kan, omdat ze denken dat de pluizen allergie veroorzaken. Maar die wekken geenszins overgevoeligheid op, vertelde een arts mij."

Plakoksel

Toch ziet de ingenieur hoop gloren voor de populier: "Lanen, parken, plantsoenen, daar kan hij prima staan. Je moet er als boomverzorger wel voor zorgen dat hij niet vlak naast een voet- of fietspad staat." Hij is van mening dat er voor populieren, in vergelijking met andere uit de kluiten gewassen bomen, wat betreft snoeiwerk zelfs meer voor populieren te zeggen valt: "Het snoeien in de voorzomer is niet duur. Je kunt de populier heel snel tot zes meter opsnoeien in weinig snoeibeurten. De boom groeit zo snel, dat de takkransen een goede anderhalve meter van elkaar afzitten." Een weggenomen krans levert dus meteen flink wat ruimte op; ideaal voor langs doorgaande wegen, waar doorrijhoogtes voor vrachtwagens gelden. "Een populier behoeft ook geen vormsnoei, zoals bij eiken, beuken en essen, waarbij je vooruit moet kijken door plakoksels weg te zagen enzovoort. Zijn takken zijn dun. Snoeien heeft de populier dus weinig last van, de wondjes zijn klein. De boom kan ze snel overgroeien met bast en zichzelf

intern met zijn afgrenselingsysteem beschermen tegen schimmelbacteriën."

Boompje groot, plantertje dood

De 'peppel' heeft meer voordeel. Jansen: "Sommigen denken dat populieren maar 30 of 40 jaar meegaan, dat is onzin. Ik weet wel waar dat idee vandaan komt. In stedelijk gebied worden ze eenmaal niet ouder dan dat door verkeerde en benauwende standplaatsen en worden ze vroegtijdig gekapt als de koek op is door houtrot. Voor vroeger geldt dat ze vroegtijdig werden gekapt voor klompen, pallets of vineer. Dus mensen zagen populieren misschien nooit lang in een landschap staan. Maar ze worden gerust tachtig, honderd jaar oud. De oudste is zelfs tweehonderd jaar."

"Sommigen denken dat populieren maar 30 of 40 jaar meegaan, dat is onzin"

Het nadeel van andere bomen, als in het aloude 'boompje groot, plantertje dood', gaat dus niet op voor de snelgroeier. Samen oud worden met de boom die je in de grond steekt; het zou zo maar eens waarde kunnen hebben voor een boomverzorger, of in elk geval een weemoedig gevoel bij aanplant wegnemen. Jansen haast zich toe te voegen: "Om zo oud te worden en kap door houtrot en takbreuk te voorkomen, moeten ze natuurlijk wel op de goede plek staan." In grootmoeders tijd waren veel standplaatsen van de boomsoort vanzelfsprekend. Ze hadden een heuse functie, het waren 'bakenbomen' langs rivieren, als herkenningspunten. Maar daarenboven stonden ze ook wel voor dijken of gemalen om opdrukkend ijs tegen te houden of te breken, zodat de kracht van het ijs wegviel. Jansen waardeert de bomen nog steeds als herkenningspunten aan de einder: "Je ziet ze

meteen vanuit de verte, vanaf wel vier kilometer. Ze zijn hoger dan welke boomsoort ook. Heel landschapsbepalend."

Productieboom

In de jaren zestig, zeventig zette onder meer Probos zich in voor de populier als leverancier van snel, kostbaar hout. Is het niet handig om weer alle populierenzeilen bij te zetten nu houtprijzen zo rap stijgen? Jansen: "Aan houtproductie zal het stedelijk gebied of de openbare ruimte geen gigantische bijdrage kunnen leveren, maar als je toch een boom moet kappen, kun je het hout wel verkopen. Dat lijkt me logischer dan te betalen om het hout kwijt te raken. Als je er nog wat voor kunt krijgen, is dat het eerst behaalde voordeel."

Ecologisch speelt de boom echter een veel grotere rol volgens Jansen: "Veel insecten, vogels en zwammen zijn afhankelijk van de populier, dat weten veel mensen niet. Die denken dat het alleen een productieboom is, terwijl hij zoveel meer heeft te bieden. Er zijn nog 14 paddestoelen die het woord 'populier' in hun naam hebben. Maar hij heeft veel meer te bieden. In de Flevopolder zag ik dat de boom veel roofvogels aantrok en ook de Wielewaal trekt hij aan. Vogels nestelen graag in grote bomen. De insecten die de populier bovendien aantrekt, zijn weer voedsel voor de vogels."

Allicht kent de boom ziektes, zoals populierenkanker en populierenroest. "Maar daarin vormt hij geen uitzondering op andere bomen. Bovendien zorgt geen van die ziektes voor veel sterfte. De enige bedreiging die voor grootschalige sterfte zorgt, is het krijgen van onvoldoende ruimte", aldus de Probos-directeur.

Genoeg diversiteit

Jansen slaat een boek open met populiersoorten en vertelt begeistert: "Er is genoeg diversiteit. De autochtone zwarte populier, de grauwe populier, de smalle Italiaanse populier en de Marilandica,

om maar wat te noemen. De laatste is hier vanaf de achttiende eeuw. De Amerikaanse populier is hierheen gehaald en heet vreemd genoeg de Canadese populier. Hij is gemengd met inheemse soorten en daar zijn allerlei klonen uit ontstaan. In Nederland zijn iets van veertig verschillende populierenklonen. Er zijn er zelfs die op eiken lijken. Je hebt hele statige, waar het bekende gedicht van Marsman over gaat, maar je hebt ook allerlei tussenvormen alsook soorten die heel erg ruig zijn. De Italiaanse populier is weer heel smal met harde takken."

Over keur aan populieren hebben boomkiesers duidelijk niet te klagen. Voor degenen die dan eenmaal over willen gaan op het aanbrengen van een populier, komt Jansen maar weer eens terug op zijn vuistregel voor standplaatsen: "Ik zou een populier alleen ergens neerzetten waarvan ik weet dat ik hem ook weer weg kan halen, maar dan moet je zestig, zeventig jaar vooruit denken. Dat doen boombeheerders niet altijd. Je zou zomaar komende generaties opzadelen met extra zorg en geldlasten." Dat heet, niet dezelfde fout maken die de vorige generatie planters heeft gemaakt, waardoor nu het gros van de populieren weg moet.

Pleidooi

Het valt te bezien of Probos' projectontwikkelingen en pleidooiartikelen het populierentij voor de tweede maal kunnen keren bij gemeente en bosbeheer. Jansen zet voorlopig zijn hakken onwrikbaar in het zand: "Grootschalige verandering is moeilijk, maar we hebben de denkmentaliteit hier en daar al wel veranderd."

